

SŁOWO WSTĘPNE

Oddajemy do rąk Czytelnika trzeci tom *Siedleckich Zeszytów Komeniologicznych* Serii PEDAGOGIKA. O historii ich powstawania, napotykanym „po drodze” trudnościach, współpracy komeniologicznej w Uniwersytecie Przyrodniczo-Humanistycznym w Siedlcach i rodzącej się idei LEKSYKONU ENCYKLOPEDYCZNEGO o JANIE AMOSIE KOMEŃSKIM pisałam w pierwszym tomie. Niniejszy tom nosi tytuł: *JAN AMOS KOMEŃSKI – WSPÓŁCZESNE INTERPRETACJE I REINTERPRETACJE JEGO TWÓRCZOŚCI. Jest to cykliczna (ukazująca się co roku) monografia wieloautorska*. Publikacja wpisała się w nurt badań europejskich o Janie Amosie Komeńskim. W tym wielkim przedsięwzięciu chodziło o to, *aby poddać badaniom bardziej szczegółowe zagadnienia podejmowane w niezwykle bogatej twórczości Komeńskiego i w formie szerokich haseł udostępnić je współczesnemu Czytelnikowi, który znajdzie w nich nie tylko historyczny obraz kultury i nauki XVII wieku, ale także jak w zwierciadle, będzie mógł dostrzec problemy współczesnej edukacji*¹.

Pierwszy tom SZK (2014) poświęcony był twórczości Komeńskiego i jego poglądom na edukację. Stąd opracowania Autorów, dotyczące dydaktyki Wielkiego Pedagoga, metodologicznych podstaw Jego twórczości, wychowania oraz samowychowania w Jego myśli filozoficznej, edukacji przedszkolnej i nieustającej, ale także bardziej szczegółowych zagadnień: metody naturalnej w nauczaniu i zasad nauczania według Komeńskiego. W tle haseł *stricte* dydaktycznych pojawiają się hasła bardziej ogólne o wydzwiku filozoficznym, które przybliżają HUMANIZM tego *nauczyciela narodów*. Są to między innymi opracowania poświęcone takim Jego poglądom jak: *twórczość pedagogiczna, humanizm, egalitaryzm, ethos pracy twórczej, wolność, odpowiedzialność i tożsamość, a także labirynty*, których nie brakuje szczególnie w szkole, ale także w całym naszym życiu, które – według Komeńskiego – jest szkołą. Wiele miejsca poświęca Komeński w swoich dziełach nauczycielowi i uczniom, co znalazło odzwierciedlenie w tym tomie.

Drugi tom SZK (2015) traktuje – najogólniej ujmując – o pedagogice i filozofii Jana Amosa Komeńskiego. Moim zamierzeniem jako redaktora naczelnego było wyeksponowanie tutaj poglądów pedagogiczno-filozoficznych Wielkiego Pedagoga w całej jego różnorodnej twórczości. Hasło prof. Sławomira Szto Bryna wprowadza Czytelnika w świat nowożytnej filozofii wychowania (Komeński jako przedstawiciel), na tle której ukazane są zagadnienia bardziej szczegółowe, takie między innymi jak: koncepcja szkoły Komeńskiego, godność człowieka, symbole i symbolika w jego dziełach, ale także samopoznanie, edukacja

¹ Z recenzji prof. nadzw. dr hab. Sławomira Szto Bryna II tomu SZK, Seria PEDAGOGIKA, *Jan Amos Komeński - jego pedagogika i filozofia*, pod red. naukową Barbary Sitarskiej, Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce 2015 (IV s. okładki).

nieustająca i edukacja do działań twórczych osób z niepełnosprawnością oraz edukacja w zakresie nauk przyrodniczych, ścisłych i matematycznych. Wiele miejsca w swojej twórczości poświęca Komeński książce, jej roli i wartości w życiu człowieka, co znalazło odzwierciedlenie w tym tomie.

Moim zamierzeniem było również ukazanie w każdym tomie biografii Komeńskiego z czasów pobytu w Polsce, w Lesznie, Jego tutaj obywatelstwa i twórczości², działalności naukowej i kontaktów zagranicznych. Uzasadnia to w pewien sposób nasze zainteresowanie tą kontrowersyjną postacią³.

Komeński i JEGO DZIEŁO przeżywa renesans. Obecnie przeżywamy kolejną próbę unowocześnienia z jednej strony i upodmiotowienia z drugiej strony polskiej edukacji i nie bez przyczyny ponownie sięgamy po dorobek naukowy Komeńskiego. Konstruktywni i kreatywni teoretycy zdają sobie sprawę z wagi historycznych dokonań minionych pokoleń, wśród których Jan Amos Komeński, niezależnie od kontestacji niektórych rozwiązań, jest myślicielem wyjątkowym. Jeśli nawet – z racji upływu czasu – nie kopiujemy dosłownie jego rozwiązań, to z pewnością duch zmiany i odwaga jego rozstrzygnięć są dla nas istotną inspiracją. W ten właśnie sposób to, co historyczne, żyje w teraźniejszości i ją przekracza⁴.

Jest (...) Komeński dla współczesnej pedagogiki prekursorem, ale też i wzorem uczonego- pedagoga, który harmonijnie i bezkolizyjnie łączy z sobą własne ideowe zaangażowanie z podejściem badawczym nacechowanym racjonalizmem. Rozumie doskonale, że wszelkie reguły praktycznego działania muszą mieć podstawy rzetelnej wiedzy o kształtowanej rzeczywistości. W czasach, w których żyje, nie ma jeszcze takiej wiedzy. Komeński podejmuje pionierską próbę zbudowania jej. (...) Cała pedagogika Komeńskiego zbudowana jest na solidnym fundamencie (...) nacechowanego pedagogiczną intuicją, nauczycielskiego mistrzostwa, ale zarazem nauczycielskiego powołania⁵.

Autorom tekstów, zarówno w Uniwersytecie Przyrodniczo-Humanistycznym w Siedlcach, jak i nauczycielom akademickim z innych Uczelni, zostały zaproponowane opracowania – hasła komeniologiczne, bazujące na dziełach Komeńskiego i o Komeńskim. Na ostateczny kształt i strukturę trzeciego tomu wpłynęły następujące opracowania: *Wprowadzenie do pansoficznych podstaw pedagogiki Jana Amosa Komeńskiego Sławomira Sztobryna*; *Jan Amos Komeński - teolog, filozof, pedagog, polityk Wojciecha Sroczyńskiego*; *Drogi prowadzące do wiedzy o człowieku i otaczającym go świecie w twórczości Jana Amosa Komeńskiego Janiny Florczykiewicz*; *Komeńskiego człowiek jako „wolny użytkownik świata” Cezarego Kality*; *Rodzina i dziecko w ujęciu Jana Amosa Komeńskiego Marzeny Lisowskiej*; *Nauczanie*

² W. Korhaase, *Wiele ze swoich najważniejszych dzieł napisał Komeński w Polsce*, w: *Jan Amos Komeński a kultura epoki baroku*, STUDIA COMENIANA SEDLCENSIA, tom I, praca zbiorowa pod red. naukową B. Sitarskiej i R. Mnicha, Wyd. Akademii Podlaskiej, Siedlce 2007, s. 297-302.

³ Zaprojektowany IV tom SZK, Seria PEDAGOGIKA zatytułowany będzie: *Jan Amos Komeński – kontrowersje i sprzeczności w /wokół jego twórczości* (2017).

⁴ Z recenzji prof. nadzw. dr hab. Sławomira Sztobryna II tomu SZK, Seria Pedagogika, *Jan Amos Komeński- jego pedagogika i filozofia*, op. cit. (IV s. okładki).

⁵ H. Muszyński, *Myśl edukacyjna w obliczu transformacji. Z pedagogiką przez życie*, tom 2, rozdział VI: *Pedagogiczne kontestacje i próby syntezy*, podrozdział: *Myśl Komeńskiego w świetle współczesnej pedagogiki*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jana Amosa Komeńskiego w Lesznie, Leszno 2016, s. 289-290.

języków obcych w koncepcji Jana Amosa Komeńskiego **Adriany Pogody-Kołodziejak**; *Muzyka i edukacja muzyczna w dziełach Jana Amosa Komeńskiego* **Grażyny Szymańskiej**; *Bezpieczeństwo człowieka jako wartość ponadczasowa w ujęciu Jana Amosa Komeńskiego* **Renaty Matysiuk** i *Akta Braci Czeskich w zbiorach Archiwum Państwowego w Poznaniu. Dzieje – zawartość – znaczenie dla badań komeniologicznych* **Kamili Szymańskiej**. Kilka planowanych w tym tomie tekstów nie ukazało się z powodu chorób stałych Autorów. Planowane teksty ukażą się w następnym tomie.

Analizując i interpretując poglądy Komeńskiego na różne zjawiska w poszczególnych opracowaniach, można powiedzieć, że Myśliciel wykazuje holistyczny charakter postrzegania rzeczywistości, dlatego pojawia się przeświadczenie, że ilość i głębia tych opracowań, ich analiz oraz interpretacji nigdy się nie kończy.

Niniejszy tom SZK powstał głównie w oparciu o teksty: wprowadzający Sławomira Sztobryna - Autora współpracującego z nami owocnie od lat w zakresie komeniologii, traktujący o pansoficznych podstawach pedagogiki Jana Amosa Komeńskiego; Kamili Szymańskiej, dostarczającej nam wiedzy w oparciu o źródła muzealne (w Lesznie i w Poznaniu) o Komeńskim i jego środowisku życia i działalności oraz Adriany Pogodzie-Kołodziejak, która tutaj opracowała hasło o nauczaniu języków obcych w koncepcji J. A. Komeńskiego. Twórcami większości tekstów w tym tomie są jednak AUTORZY NOWI, którzy studiowali Komeńskiego i jego dzieła, a których zainteresowanie tą kontrowersyjną postacią wzrosło w ostatnim czasie. Zjawisko to odczytuję jako bardzo pozytywne.

Coraz więcej tekstów zawiera opis i interpretację faktów historycznych z czasów pobytu Komeńskiego w Polsce (głównie w Lesznie), Jego drugiej Ojczyźnie. Obok tekstów pochwalnych, których Autorzy są zauroczeni Komeńskim i jego twórczością, pojawiają się teksty coraz bardziej krytyczne wokół tej kontrowersyjnej, ale jakże interesującej postaci. Polska, głównie Leszno, ma swój wielki wkład w Jej rozwój. Z postaci nikomu prawie nieznannej Komeński stał się ówczesnie postacią sławną nie tylko w Europie, ale i na świecie. Sława ta przetrwała do dzisiaj, choć czas od XVII wieku do XXI to kilka wieków, to zmiany ustrojów społeczno-politycznych i kulturowych, to zmiany mentalne narodów w poszczególnych krajach, to wiele jeszcze innych przeobrażeń.

Każde państwo, gdzie Komeński przebywał i tworzył dłużej lub krócej, ma inną i jakże różną recepcję tej niewątpliwie WIELKIEJ POSTACI i JEJ TWÓRCZOŚCI. W każdym z tych państw – wśród komeniologów – odbywają się badania i konferencje, których celem jest przekazanie wszystkim uczestnikom tej wiedzy, wciąż na nowo zdobywanej, i jej interpretacji, które rodzą się na jej bazie. Współczesna wiedza o tej wiedzy i interpretacji w wielu zakresach w poszczególnych krajach wśród komeniologów okazuje się ICH WIEDZĄ, a nie wiedzą „międzynarodową”. Wydaje się, że główną tego przyczyną mogą być bariery językowe, choć to w XXI wieku wydaje się nieprawdopodobne! Na konferencjach ich uczestnicy w wielu przypadkach głoszą swoje referaty, zawierające wiedzę o Komeńskim i własną interpretację Autora w „swoim” języku, zakładając, że języki wszystkich autorów są podobne, a więc zrozumiałe. To bardzo

mylące założenie! Wystarczy, że nie rozumie się kilku słów, kilku pojęć. Udawanie, że wszystko jest zrozumiałe, pogłębia tylko luki w wiedzy i interpretacji recepcji Komeńskiego i Jego DZIEŁA w poszczególnych krajach. Referaty głoszone w języku angielskim również problemu nie rozwiązują, bo wszyscy uczestnicy konferencji czy czytelnicy dzieł pokonferencyjnych tego języka nie znają, a tłumaczenie wymaga dużo czasu i pieniędzy. Studiowanie DZIEŁ Komeńskiego w oryginale nastręcza autorom takich samych trudności. Nie mogąc ich pokonać, pozostają często na poziomie interpretacji cudzych interpretacji, jednak przedstawionych we własnym języku.

Chciałoby się tutaj zacytować Komeńskiego, który uważał, że największym problemem rodzą nieporozumienia między narodami, wynikające z bariery językowej, a ponieważ na wszystko znajdował rozwiązanie – i tutaj je podał. Jego zdaniem, najlepszym na rozwiązanie tego problemu byłby uniwersalny język, który zniósłby te bariery. To jednak okazało się utopią nawet w XXI wieku, a może nawet współcześnie jest to najtrudniejsze.

Z takich i jeszcze wielu innych powodów pojawiają się różne recepcje Komeńskiego i Jego twórczości w poszczególnych krajach. Naszym zamierzeniem jest przywołać te recepcje w piątym tomie *Siedleckich Zeszytów Komeniologicznych*, choć wiemy, że będzie to zadanie bardzo trudne. Zapraszamy Autorów z innych krajów do twórczej współpracy. Będzie to nasz wspólny sukces. Wymaga on jednak traktowania siebie nawzajem z szacunkiem i po partnersku.

W twórczości Komeńskiego, a także w jego postaci, w miarę studiowania, znajduje się wiele sprzeczności i kontrowersji. Planujemy zająć się tym zjawiskiem w następnym tomie pt. *JAN AMOS KOMENSKI – KONTROWERSJE I SPRZECZNOŚCI W/WOKÓŁ JEGO TWÓRCZOŚCI* (2017).

Jako redaktor wydania „Siedleckich Zeszytów Komeniologicznych” Serii PEDAGOGIKA pragnę podziękować wszystkim Autorom tekstów za ich opracowanie, zdając sobie sprawę z tego, jak trudne było to zadanie. Wielkie podziękowania i GRATULACJE kieruję do Autorów, którzy pierwszy raz podjęli się tego ambitnego zadania. Tym samym zachęcam wszystkich zainteresowanych do takiej twórczości. Pragnę również podziękować swoim WŁADZOM UCZELNI, WYDZIAŁU HUMANISTYCZNEGO I INSTYTUTU PEDAGOGIKI za wszelkie okazywane wsparcie w okresie tworzenia TOMU. Szczególne podziękowania kieruję do recenzentów tomu: prof. nadzw. dr hab. Sławomira Sztobryna i prof. nadzw. dr hab. Anny Kożuh. Cenne uwagi Państwa Recenzentów przyczyniły się do nadania tej publikacji ostatecznego KSZTAŁTU, a uzyskane pozytywne recenzje wzmocniły wiarę w celowość tego przedsięwzięcia.

Barbara Sitarska

INTRODUCTION

Here is the 3rd volume of Siedlce Comeniological Research Bulletin of the series of EDUCATION STUDIES. The history of its creation, the related difficulties, Comeniological cooperation at the University of Natural Sciences and Humanities in Siedlce, and the emerging idea of ENCYCLOPAEDIC LEXICON of JOHN AMOS COMENIUS were all described in the 1st volume. The present volume is entitled *JOHN AMOS COMENIUS – MODERN INTERPRETATIONS AND REINTERPRETATIONS OF HIS WRITINGS*. It is a yearly monograph by many authors. It has already established its position among the European publications about John Amos Comenius. The aim of this great project was to *research the more detailed issues appearing in Comenius' extremely prolific writing, and make them available to the modern reader in a form of wide entries, showing not only a historical depiction of the 17th-century culture and science, but also a reflection of modern educational problems.*¹

Volume one of SiedlceComeniological Research Bulletin (2014) was dedicated to Comenius' writings and his views of education. Therefore, the authors focused on the great educationist's teaching methodology; the methodological foundations of his writings; education and self-education in his philosophical thought; pre-school and life-long education, but also some more detailed issues: the natural method in teaching and teaching rules according to Comenius. Among the strictly educational topics there are also more general ones with a philosophical overtone, which depict the HUMANISM of the *teacher of the nations*. Among them, there are topics related to such Comenius' opinions as those of *educational writings, humanism, egalitarianism, creative work ethos, freedom, responsibility and identity, and also labyrinths*, which are common especially at school, as well as in our lives, since "life is school" according to Comenius. He devotes much of his writing to the teacher and students, which is also reflected in the volume.

Volume two of Siedlce Comeniological Research Bulletin (2015) is – generally speaking – about John Amos Comenius' education science and philosophy. The editor-in-chief's intention was to expose the scholar's educational and philosophical opinions in all of his various writings. Professor SławomirSztobryn's introductory paper makes the reader familiar with the world of modern philosophy of education with Comenius as a representative. On its background, the author presents more detailed issues, such as Comenius' concept of school, human dignity, symbols and symbolism in his writings, as well as self-awareness, life-long education and artistic education of the disabled; natural and exact sciences education. Comenius devotes much of his writings to the book, its role and value in human life, which is reflected in the volume.

¹ From Prof. SławomirSztobryn's review of SCRB Vol. 2, series of Education Studies, *Jan Amos Komeński- jegopedagogikafilozofia*, edited by Barbara Sitarska, Faculty of Humanities, University of Natural Sciences and Humanities in Siedlce, Siedlce 2015 (p. 4 of the cover).

The editor also wished each volume to depict Comenius' biography of his stay in Leszno, Poland, his Polish citizenship and rich writings,² scientific activity and foreign contacts. This fact somehow justifies our interest in this controversial character.³

Nowadays we can observe a renaissance of Comenius and HIS WRITINGS. We are experiencing another attempt to modernize the Polish education system on the one hand, and empower it on the other, therefore we reach for Comenius' scientific output again. Constructive and creative theoreticians are aware of the importance of historic achievements of the past generations, with John Amos Comenius being an exceptional thinker regardless of contestation of some of his ideas. Even if, due to the time lapse, we do not copy his ideas directly, we are certainly inspired by his spirit of change and the courage of his conclusions. In this way, the historical is still alive in the present and exceeds it.⁴

For modern education science, (...) Comenius is a forerunner and a role model of a scholar and educationist, who harmoniously and smoothly combines his own ideological involvement with a rational researcher's approach. He understands perfectly that the foundation of any rules of practical activity must be a sound knowledge of the reality being shaped. In Comenius' times there is not such knowledge yet. He is the first one to attempt to create it. (...) All Comenius' education science is built upon a sound foundation (...), affected by his educational intuition, teaching mastership, as well as his teaching vocation.⁵

The authors of the papers, teachers at the local university and at other universities, were suggested topics based on Comenius' writings and about Comenius. Eventually, Volume three contains the following papers: *Introduction to pansophic foundations of John Amos Comenius' education study* by **Sławomir Sztobryn**; *John Amos Comenius – a theologian, philosopher, educationist and politician* by **Wojciech Sroczyński**; *Comenius' depiction of the family and child* by **Marzena Lisowska**; *Ways leading to the knowledge of man and the surrounding world in John Amos Comenius' writings* by **Janina Florczykiewicz**; *Comenius' man as a "free user of the world"* by **Cezary Kalita**; *John Amos Comenius' concept of teaching foreign languages* by **Adriana Pogoda-Kołodziejak**; *Czech Brethren's files in Poznań State Archives: their history, contents, and meaning for the Comeniological research* by **Kamila Szymańska**; *Music and musical education in John Amos Comenius' writings* by **Grażyna Szymańska**; *Safety of man as a universal value according to John Amos Comenius* by **Renata Matysiuk**. A few texts by permanently collaborating authors have failed to be published in the present volume due to the authors' sickness. They are about to appear in the next volume.

² Korthaase, W., *Wiele ze swoich najważniejszych dzieł napisał Komeński w Polsce*, in: *Jan Amos Komeński a kultura epoki baroku*, STUDIA COMENIANA SEDLCENSIA, Vol.1, joint publication edited by B. Sitarska and R. Mnich, Siedlce University Press, Siedlce 2007, pp. 297-302.

³ Volume four of SCRB, series of Education Studies, is going to be entitled *John Amos Comenius – controversies and contradictions in/around his writings* (2017).

⁴ From Prof. Sławomir Sztobryn's review of Vol. 2 of SCRB, series of Education Studies, *Jan Amos Komeński- jęgodagogika I filozofia*, op. cit. (p. 4 of the cover).

⁵ H. Muszyński, *Mysł edukacyjna w obliczu transformacji. Z pedagogiką przez życie*, vol. 2. Quotation from the subchapter: *Mysł Komeńskiego w świetle współczesnej pedagogiki*, John Amos Comenius State School of Higher Vocational Education in Leszno, Leszno 2016, pp. 289-290.

Analyzing and interpreting Comenius' views on different issues in individual papers, one can state that the Thinker proves his holistic character of perceiving the reality. That is why a conviction appears that the number and depth of these papers, their analyses and interpretations will never end.

The present volume of *SiedlceComeniological Bulletin* is mainly based on the introductory article about pansophic foundations of John Amos Comenius' education study by SławomirSztobryn, who has been our successful comeniological collaborator for years; the article by Kamila Szymańska, who is an enormous source of information about Comenius and his environment coming from the museums in Leszno and Poznań; the article about foreign language teaching according to J. A. Comenius by Adriana Pogoda-Kołodziejak. However, most of the authors are NEWCOMERS, who have studied Comenius and his writings more thoroughly, and whose interest in this controversial figure has risen recently. IN MY OPINION, THIS PHENOMENON IS VERY POSITIVE.

More and more texts contain descriptions and interpretations of the historical facts from the period of Comenius' stay in Poland, his second homeland (mainly in Leszno). Apart from laudatory texts, with their authors fascinated with Comenius and his writings, there are also more critical articles about this controversial though such an interesting figure. Poland, mainly Leszno, has contributed a lot to the development of comeniology. From a person hardly known to anyone, Comenius has evolved into a famous figure in Europe and outside Europe alike. His fame has survived despite the several centuries which have passed since the 17th century, despite the social, political and cultural changes, the national mental changes, and many other transformations.

Every country where Comenius stayed and worked either for a long or short time has its own perception of him and his writings. Each of these countries organizes comeniological research and conferences, whose aim is to transmit and share the constantly gained knowledge and its interpretations with the international participants. However, in many countries the modern knowledge and interpretations in many areas turn out to remain particular comeniologists' OWN KNOWLEDGE rather than become international one. The main reason may be the language barriers, which seems to be unlikely in the 21st century! At many conferences, some of the participants deliver their speeches about Comenius and their own interpretation of him in their own language. They probably assume that the languages spoken by the participants are quite similar, therefore comprehensible to all of them. It is a wrong assumption! In some cases, a few unfamiliar words may lead to misunderstanding. Pretending to understand everything only broadens the gaps in the knowledge and interpretation of Comenius and his writings in particular countries. Giving lectures in English does not solve the problem, either, as not all the participants or readers of post-conference publications speak the language, and the translation is expensive and time-consuming. Studying Comenius' writings in original is a source of similar difficulties. Not being able to overcome them, the authors often limit themselves to studying somebody else's interpretations, presented in their own language.

Comenius' words come to one's mind here. He thought that most problems arise from linguistic misunderstanding among nations, and, as usual, he came up with a ready-to-use solution: in his opinion, it would be a universal language. However, it is still utopian in the 21st century, or it is even more difficult nowadays.

These are some of the many reasons why Comenius and his writings are perceived differently in different countries. It is our intention to recall these perceptions in the 5th volume of *SiedlceComeniological Bulletin*, although we are aware of how difficult it is going to be. Authors from foreign countries are invited to submit their papers. Their collaboration will be our mutual success. However, it requires mutual respect and partnership.

As we study Comenius' writings, we discover a lot of contradiction and controversy around them as well as around his personality. It is our aim to concentrate on this phenomenon in the next volume entitled "*JOHN AMOS COMENIUS – CONTROVERSIES AND CONTRADICTIONS IN/AROUND HIS WRITINGS* (2017).

Aware of how difficult it was to develop the comeniological topics, the editor of *Siedlce Comeniological Research Bulletin* of the series of *EDUCATION STUDIES* wishes to express her thanks to all the authors, especially those who have taken on this ambitious task for the first time – CONGRATULATIONS! At the same time, she wants to encourage all the interested to join the list of authors. The editor would also like to thank the *AUTHORITIES OF THE UNIVERSITY, THE FACULTY OF HUMANITIES AND THE DEPARTMENT OF EDUCATION STUDIES* for all their support. Special thanks to the reviewers: Prof. Sławomir Sztobryn, PhD, and Prof. Anna Kożuh, PhD, whose valuable remarks gave the finishing touches to the volume, and whose positive reviews made us certain of the purposefulness of the project.

Barbara Sitarska

VORWORT

Wir übergeben dem Leser den dritten Band der *Siedlcer Comenius Hefte*, Serie PÄDAGOGIK. Die Geschichte der Entstehung dieser Hefte, "unterwegs" angetroffene Schwierigkeiten, die comeniologische Zusammenarbeit an der Naturwissenschaftlich-Humanistischen Universität in Siedlce sowie die Entstehung der Idee des ENZYKLOPÄDISCHEN LEXIKONS über JOHANN AMOS COMENIUS beschrieb ich im ersten Band. Der vorliegende Band trägt den Titel: JOHANN AMOS COMENIUS – NEUE INTERPRETATIONEN UND RE-INTERPRETATIONEN SEINES WERKS. Es geht um eine jährlich erscheinende Monographie, an der mehrere Autoren beteiligt sind. Diese Publikationsform will aktuellen Entwicklungen in der europäischen Comenius-Forschung entsprechen. Es geht bei dieser Initiative darum, *dass das reiche Werk des Comenius unter neuen Fragestellungen untersucht wird und die Ergebnisse werden in ausführlich gehaltenen Passwörtern dem Leser zugänglich gemacht. So möge der Leser nicht nur das historische Bild der Kultur und Wissenschaft des 17. Jahrhunderts finden, sondern er vermag auch, wie in einem Spiegel, die heutige Bildungsproblematik wiederzuerkennen.*¹

Der erste Band der Siedlcer Comenius Hefte (2014) war dem Werk des Comenius und seinen Ansichten über Erziehung gewidmet. Daher gibt es dort Beiträge der Autoren zu den Themen: Didaktik des Großen Pädagogen; methodologische Grundlagen seines Werkes; Erziehung und Selbsterziehung in philosophischer Sicht; Vorschulbildung; lebenslanges Lernen. Dazu kommen Fragestellungen betreffend die "natürliche Methode" im Unterricht und die Grundlagen der Unterrichtstheorie [nach Comenius]. Über die im engeren Sinne didaktischen Passwörter hinaus erscheinen solche mit allgemeinen und philosophischen Fragestellungen, die den HUMANISMUS dieses *Lehrers der Nationen* dem Leser näherbringen wollen. Dazu gehören Beiträge, die den folgenden Themen des Comenius gewidmet sind: die Kunst, pädagogisch tätig zu sein; Egalitarismus, das Ethos künstlerischer Arbeit; Freiheit, Verantwortung und Identität als Elemente für das Verständnis von Humanismus. Dazu kommt das Stichwort "Labyrinth": es gibt solche schon in der Schule, doch auch in unserem ganzen Leben, das ja, nach Comenius, insgesamt als eine Schule zu betrachten ist. Viel Aufmerksamkeit schenkt Comenius in seinen Werken den Rollen sowohl des Lehrers wie des Schülers, was ebenfalls in diesem Band eine Widerspiegelung fand.

Der zweite Band der Siedlcer Comenius Hefte (2015) handelt allgemein von Pädagogik und Philosophie des Johann Amos Comenius. Meine Absicht bestand darin, grundlegende pädagogisch-philosophische Ansichten dieses gro-

¹ Aus der Rezension von a.o. Prof. Dr. habil. Sławomir Sztobryn des II. Bandes Siedlcer Comenius Hefte, Serie Pädagogik, *Johann Amos Comenius – seine Pädagogik und Philosophie*, herausgegeben von Barbara Sitarska, Fakultät für Geisteswissenschaften an der Naturwissenschaftlich-Humanistischen Universität Siedlce, Siedlce 2015 (S. IV, Einband).

ßen Pädagogen in der Vielfalt seines Werks hervorzuheben. Der einführende Text von Professor Sławomir Sztobryn versetzt den Leser in die Welt der neuzeitlichen Philosophie der Erziehung und würdigt Comenius als deren Vertreter. Ausführlich werden auch weitere Fragen behandelt. Dazu gehören u. a. die Konzeption von Schule des Comenius; Symbole und Symbolik in seinen Werken, aber auch; Selbsterkenntnis, lebenslanges Lernen (Erwachsenenbildung) sowie Bildung zum kreativen Handeln von Menschen mit Behinderung. Ferner auch Bildung im Bereich der Naturwissenschaften, der exakten und mathematischen Wissenschaften. Viel Aufmerksamkeit schenkt Comenius in seinem Werk dem Buch, seiner Rolle und seinem Wert im Leben eines Menschen. Auch dies findet sich in diesem Band wieder.

Meine Absicht bestand auch darin, in jedem Band Aspekte zur Biographie des Comenius in den Zeiten seines Aufenthalts in Polen, insbesondere in Leszno, also während seiner Zugehörigkeit zu unserem Land und seiner hiesigen Tätigkeit mit seinen bedeutenden Werken² und seinem wissenschaftlichen Schaffen aufzuzeigen, zugleich aber auch seine internationalen Kontakte. Das begründet in gewisser Weise unser besonderes Interesse an dieser auch kontrovers beurteilten Persönlichkeit.³

Comenius und sein Werk erleben derzeit eine Renaissance. *Andererseits befinden wir uns in Polen in einem Prozess, der einerseits die Modernisierung, andererseits die Subjektivierung unseres Bildungswesens fördern will. Nicht ohne Grund greifen wir hier zum wissenschaftlichen Werk des Comenius. Konstruktive und kreative Theoretiker sind sich im Klaren über die Bedeutung der historischen Leistungen der vergangenen Generationen, unter denen Johann Amos Comenius, unabhängig von der Bestreitung mancher seiner Lösungen, ein außergewöhnlicher Denker ist. Selbst wenn wir – aufgrund der veränderten Zeiläufe – keine seiner Lösungen einfach kopieren können, sind für uns gewiss der Geist der Veränderungsbereitschaft und der Mut seiner Entscheidungen eine wesentliche Inspiration. Gerade auf diese Art und Weise wird das, was man für historisch hält, in der Gegenwart lebendig und hilft, sie zu überschreiten.*⁴

Comenius (...) ist für heutige Pädagogik ein Vorläufer, sowie ein Vorbild des Gelehrten – Pädagogen, der harmonisch und reibungslos das eigene ideologische Engagement mit dem durch Rationalismus gekennzeichneten Forschungsansatz verbindet. Er versteht vollkommen, dass alle Regeln des praktischen Handelns die Grundlagen des soliden Wissens über gestaltete Wirklichkeit haben müssen. In jenen Zeiten, in denen er lebte, ein solches Wissen gab es nicht. Comenius unternimmt den Versuch, es aufzubauen.

² W. Korthaase, *Viele seiner wichtigsten Werke schrieb Comenius in Polen*, In: *Johann Amos Comenius und Kultur des Barocks*, STUDIA COMENIANA SEDLCENSIA, Band I, Gemeinschaftsarbeit unter wissenschaftlicher Redaktion von B. Sitarska und R. Mnich, Podlachie-Akademie, Siedlce 2007, S. 297-302; M. Richter, *Jan Amos Komenski, Zarys zycia i dialalnosci.*, W: *Litteraria Sedlcensia – Colloquia TOM XIX*, Siedlce 2016.

³ Der in Vorbereitung befindliche IV. Band der Siedlcer Comenius Hefte, Serie Pädagogik wird den folgenden Titel tragen: *Johann Amos Comenius – Kontroversen und Widersprüche rund um sein Werk und in ihm* (2017).

⁴ Aus der Rezension von a.o. Prof. Dr. habil. Sławomir Sztobryn des II. Bandes Siedlcer Comenius Hefte, Serie Pädagogik, *Johann Amos Comenius – seine Pädagogik und Philosophie*, op. cit. (S. IV, Einband).

en. (...) Die ganze Pädagogik des Comenius wird auf einem soliden Fundament aufgebaut (...), das durch pädagogische Intuition sowie Lehrermeisterschaft und Lehrerberufung gekennzeichnet ist.⁵

Den Autoren, sowohl denen von der Naturwissenschaftlich-Humanistischen Universität in Siedlce, wie auch den Hochschullehrern von anderen Hochschulen, wurden Bearbeitungen comeniologischer Passwörter vorgeschlagen, die auf Werken von und über Comenius beruhen. Die endgültige Form und Struktur des dritten Bandes bestimmten die folgenden Beiträge: *Einführung in die pansophischen Grundlagen der Pädagogik von Johann Amos Comenius* – **Slawomir Sztobryn**; *Johann Amos Comenius – Pädagoge, Philosoph, Theologe, Politiker* – **Wojciech Sroczyński**; *Familie und Kind in der Auffassung von Johann Amos Comenius* – **Marzena Lisowska**; *Wege zum Wissen über den Menschen und seine Welt im Werk von Johann Amos Comenius* – **Janina Florczykiewicz**; *Der Mensch bei ist bei ein Wesen, das die Welt frei gebrauchen kann* – **Cezary Kalita**; *Fremdsprachenunterricht in der Konzeption von Johann Amos Comenius* – **Adriana Pogoda-Kołodziejak**; *Die Musik und die Musikbildung in den Werken Jan Amosa des Komeński* – **Grażyna Szymańska**; *Die Sicherheit des Menschen als überzeitlicher Wert in der Auffassung von Johann Amos Comenius* – **Renata Matysiuk**. *Die Akten der Böhmisches Brüder in der Sammlung des Staatsarchivs in Posen. Geschichte – Inhalt – Bedeutung für Comenius-Forschung* – **Kamila Szymańska**. Einige von den in diesem Band geplanten Texten erschienen wegen Krankheiten der Autoren nicht. Die geplanten Texte liegen im nächsten Band vor.

Nach Analyse und Interpretation der Ansichten des Comenius zu verschiedenen Themen in den einzelnen Beiträgen kann man sagen, dass dieser Denker einen holistischen Charakter der Wirklichkeitswahrnehmung vertritt. Solchem Denken folgt die Überzeugung, dass die Anzahl und Tiefe möglicher Bearbeitungen, Analysen und Interpretationen nie enden kann.

Dieser Band der *Siedlce Coemnius Hefte* entstand vor allem in Anlehnung an den Einführungstext von Slawomir Sztobryn – dem Autor, der seit vielen Jahren im Bereich der Comenius-Forschung erfolgreich mitwirkt und der von den pansophischen Grundlagen der Pädagogik des Johann Amos Comenius handelt; von Kamila Szymańska, die uns ein ungeheures Wissen bereitet, in Anlehnung an museale Quellen (in Leszno und Posen) über Comenius und sein Leben und sein Wirken; von Adriana Pogoda-Kołodziejak, die in diesem Band das Kennwort über den Fremdsprachenunterricht in der Konzeption von Johann Amos Comenius bearbeitete. Die Urheber der meisten Texte in diesem Band sind NEUE AUTOREN, die den Comenius und seine Werke tiefer analysierten und deren Interesse an dieser kontroversen Persönlichkeit in letzter Zeit zunahm. DIESES PHÄNOMEN SEHE ICH ALS SEHR POSITIV.

⁵ H. Muszyński, *Mysł edukacyjna w obliczu transformacji. Z pedagogika przez życie*, Band 2. Zitat aus dem Unterkapitel: *Mysł Komeńskiego w świetle współczesnej pedagogiki*, Johann Amos Comenius – Staatliche Brufshochschule in Leszno, Leszno 2016, S. 289-290.

Immer mehr Texte enthalten die Beschreibung und Interpretation von historischen Fakten aus der Zeit des Aufenthalts des Comenius in Polen (hauptsächlich in Leszno), seinem zweiten Vaterland. Außer den Lobtexten, deren Autoren von Comenius und seinem Werk begeistert sind, gibt es auch Texte, die immer mehr an dieser sowohl kontroversen als auch interessanten Persönlichkeit Kritik üben. Polen, vor allem Leszno hatte einen großen Beitrag in SEINER Entwicklung. Aus einer niemandem bekannten Gestalt – wurde Comenius damals zur Persönlichkeit, die nicht nur in Europa, sondern auch weltweit bekannt wurde. Der Ruhm überdauerte bis heute, obwohl es vom 17. bis zum 21. Jahrhundert einige Jahrhunderte gibt; das sind auch Veränderungen der sozial-politischen und kulturellen Systeme; mentale Veränderungen der Völker in bestimmten Ländern und viele andere Verwandlungen.

Jeder Staat, in dem Comenius lebte und schuf, mehr oder weniger, hat eine andere und unterschiedliche Rezeption dieser zweifellos GROßEN PERSÖNLICHKEIT und SEINES WERKS. In jedem dieser Länder – unter Comenius-Forscher – finden Forschungen und Konferenzen statt, deren Ziel ist es, den internationalen Teilnehmern das Wissen zu übermitteln, das immer neu erworben und interpretiert ist und die auf der Basis dieses Wissens geboren werden. Gegenwärtiges Wissen über dieses Wissen und Interpretation in vielen Bereichen in einzelnen Ländern unter Comenius-Forscher erweist sich als IHR WISSEN und kein internationales Wissen. Es scheint, dass der Hauptgrund dazu in der Sprachbarriere steckt, obwohl das im 21. Jahrhundert als unwahrscheinlich scheint. Während zahlreicher Konferenzen halten die Teilnehmer ihre Referate, die das Wissen über Comenius und eigene Interpretation des Autors in „seiner“ Sprache enthalten. Sie nehmen an, dass die Sprachen aller Autoren ähnlich sind und dadurch auch für alle verständlich sind. So eine irrende Annahme! Es reicht, dass man einige Wörter oder Begriffe nicht versteht. Die Vortäuschung, dass alles verständlich ist, erweitert nur Wissens- und Interpretationslücken über Rezeption des Comenius und seines Werks in einzelnen Ländern. Die Referate, die auf Englisch gehalten werden, lösen auch das Problem nicht, weil alle Teilnehmer an einer Konferenz oder Leser der Konferenzpublikationen diese Sprache einfach nicht kennen und eine Übersetzung der Texte verlangt viel Zeit und Geld. Die Werke von Comenius im Original zu studieren, bereitet den Autoren die gleichen Schwierigkeiten. Nicht imstande, sie überwinden zu können, oft bleiben sie auf der Ebene der Interpretation der fremden Interpretationen, die jedoch in ihrer eigenen Sprache dargestellt werden.

Man möchte hier den Comenius zitieren, der behauptete, dass die meisten Probleme durch Missverständnisse zwischen den Völkern auf Grund der Sprachbarriere entstehen und weil er für alles eine Lösung fand, gab er sie auch hier. Die beste Lösung dieses Problems wäre seiner Meinung nach eine universelle Sprache, die diese Barrieren aufheben würde. Dies erwies sich jedoch als eine Utopie sogar im 21. Jahrhundert und vielleicht sogar heute ist das noch schwieriger.

Aus diesen und vielen weiteren Gründen erscheinen verschiedene Rezeptionen des Comenius und seines Werks in einzelnen Ländern. Unsere Absicht ist es, diese Rezeptionen im fünften Band der *Siedlcer Comenius Hefte* herbeizurufen, obwohl wir wissen, dass diese Aufgabe sehr schwierig ist. Wir laden die Autoren aus anderen Ländern zu diesem SCHAFFEN ein. Das wird unser gemeinsamer Erfolg. Es verlangt jedoch von uns, dass wir mit uns gegenseitig mit Achtung und Partnerschaft umgehen.

Im Werk von Comenius, sowie seiner Gestalt im Sinne der Persönlichkeit, beim Studieren seiner Werke findet man viele Widersprüche und Kontroversen. Wir haben vor, im nächsten Band unter dem Titel *JOHANN AMOS COMENIUS – KONTROVERSE UND WIDERSPRÜCHE IN/RINGS UM SEINEM/SEIN WERK* (2017), sich mit diesem Phänomen zu beschäftigen.

Als Herausgeberin der Ausgabe der „Siedlcer Comenius Hefte“ Serie PÄDAGOGIK möchte ich mich bei allen Autoren der Texte für ihre Beiträge bedanken. Ich bin mir dessen bewusst, wie schwierig diese Aufgabe war. Einen großen Dank und Glückwünsche richte ich an die Autoren, die diese anspruchsvolle Aufgabe zum ersten Mal übernahmen. Damit möchte ich auch alle Interessierten zu solchem Schaffen anspornen. Auch bei der Universitätsverwaltung meiner Fakultät für Geisteswissenschaften und des Instituts für Pädagogik möchte ich mich für jede Unterstützung bei der Entstehung dieses Bandes bedanken. Mein besonderer Dank gilt den Rezensenten dieses Bandes: a.o. Prof. Dr. habil. Sławomir Sztobryn und a.o. Prof. Dr. habil. Anna Kożuh. Wertvolle Hinweise der Rezensenten gingen in die endgültige Gestalt dieser Publikation ein. Positive Reaktionen stärkten das Vertrauen in die Zweckmäßigkeit dieser Initiative.

Barbara Sitarska